فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۶(۴(پیاپی ۲۴))، ۷۹-۶۳
www.iueam.ir
نمایه در ISC، EconLit، Econbiz، EBZ، GateWay-Bayern، SID، Google Scholar، Noormags، Magiran، Ensani، RICeST، Civilica
شاپا: ۲۳۴۵-۲۸۷۰

فصلنامه علمی- پژوهشی
اقتصاد و مدیریت شهری

تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری (مورد مطالعه: شهر مسجدسلیمان)

علی شماعی* دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
سعید یوسفی بابادی کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

دریافت: ۱۳۹۶/۰۶/۱۱ **پذیرش:** ۱۳۹۷/۰۳/۱۹

چکیده: راهبردهای مختلفی به‌منظور ارتقای درآمدهای پایدار شهری مطرح شده‌اند. یکی از راهبردهای مناسب حکمروایی خوب شهری، توسعه گردشگری پایدار به‌منظور دستیابی به درآمدهای پایدار شهری است. گردشگری در چرخه فعالیت‌های اقتصادی، توسعه اشتغال، کسب درآمد ارزی و مالیاتی، تعاملات اجتماعی و فرهنگی در تمام جوامع به‌ویژه شهرهای کوچک و متوسط نقش مؤثری دارد. هدف این پژوهش، تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر ارتقای درآمد پایدار شهری از طریق توسعه گردشگری در شهر مسجدسلیمان است. روش پژوهش حاضر، آمیخته اکتشافی- تحلیلی و با توجه به داده و اطلاعات، از نوع تحقیقات کمّی- کیفی و شیوه دستیابی به داده‌ها به‌صورت اسنادی و پیمایشی است. جامعه نمونه ۳۰ نفر از کارشناسان و متخصصان شهری و روش نمونه‌گیری، به صورت انتخابی و هدفمند است. به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، از آمار استنباطی (آزمون تی‌تک نمونه) در محیط نرم‌افزار SPSS و همچنین برای وزن‌دهی متغیرهای مدنظر، از مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره ANP و نرم‌افزار Super Decision استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که در بین متغیرهای حکمروایی خوب شهری مؤثر بر درآمدهای پایدار شهری، شاخص‌های تجهیز زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات ویژه برای جلب سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری، بیشترین وزن را دارد و شاخص برابر بودن همه سهام‌داران در مقابل منافع و طرح‌ها و پروژه‌های توسعه گردشگری، کمترین وزن را دارند. نتایج تحلیلی تحقیق حاکی از آن بودند که نقش حکمروایی خوب شهری در توسعه گردشگری ضعیف بوده و در نتیجه درآمدهای پایدار شهری از طریق گردشگری، بسیار کم است. بنابراین توجه به شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و برنامه‌ریزی مناسب برای توسعه گردشگری از طریق جلب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (با امتیاز ۰/۱۳۲)، نارسایی مشوق‌های لازم برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در گردشگری (با امتیاز ۰/۹۸) که از طریق مدیریت یکپارچه شهری، سیاست‌های توسعه گردشگری، نظارت کافی بر عملکرد مدیریت شهری و نهادهای محلی (۰/۰۱۶) می‌توان به درآمدهای پایدار شهری دست یافت.

واژگان کلیدی: حکمروایی خوب شهری، درآمد پایدار، صنعت گردشگری، شهر مسجدسلیمان
طبقه‌بندی JEL: O18, P25, N15, L83

* نویسنده مسئول: shamai@khu.ac.ir

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

۱- مقدمه

شهرداری‌ها و مدیریت شهری در شهرهای ایران به‌ویژه در شهرهای کوچک و متوسط، با توجه به منابع درآمدی متعدد و گسترده، با برخی نارسایی‌های درآمدی و معضلات اقتصادی روبه‌رو هستند. ساختار مدیریتی حاکم بر شهرها؛ از جمله شهرهای کوچک و متوسط با توجه به منابع درآمدی گسترده نتوانسته از منابع درآمدی خود، بهره کافی ببرند. یکی از راهکارهای مدیریت شهری، توسعه فعالیت‌های گردشگری و روان ساختن جریان چرخه اقتصادی از طریق بسترسازی فعالیت‌های گردشگری و گذران اوقات فراغت مناسب است. توسعه گردشگری، علاوه‌بر توسعه تعاملات اجتماعی- فرهنگی، کمک قابل‌توجهی به رونق چرخه اقتصاد شهر و ارتقای کیفیت و سرزندگی شهری دارد. توسعه گردشگری می‌تواند نقش بسزایی در خروج از بن‌بست فقر و توسعه اجتماعی و اقتصادی شهرها داشته باشد؛ به ویژه اگر با دیپلماسی و نظارت خوب مدیریت شهری در جذب گردشگر خارجی موفق باشد می‌تواند در ارتقای سطح فرهنگ و تمدن شهری مؤثر باشد. ازاین‌رو اصلاح و بازنگری ساختار نظام مدیریتی در شهرها با حکمروایی خوب شهری به‌منظور ارتقای درآمدهای پایدار، از ضروریات مدیریت شهری است. یکی از رویکردهای مطرح در زمینه مدیریت بهینه شهری، حکمروایی خوب شهری است. این رویکرد، مشخص می‌کند تصمیمات سازمان‌ها و تعاملات شهروندان چگونه باشد تا منافع بیشتری به شهر و ساکنان برسد. حکمروایی شایسته[1] غالباً مشتمل بر سازوکارها و فرایندهایی است که از طریق آن مردم و تشکل‌ها، منافعشان، عادلانه تأمین می‌گردد. این پژوهش با این فرضیه که اگر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری به‌خوبی اجرا شود، درآمدهای پایدار شهری تحقق می‌یابد. اکثر محققین معیارهای حکمروایی خوب شهری را شامل: مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی معرفی کرده‌اند (UNFPA, 2008). منابع درآمدی شهرداری‌ها برای مدیریت شهر، بسیار متنوع‌اند؛ از جمله فروش تراکم ساختمانی، درآمد حاصل از مالیات بر ارزش‌افزوده، عوارض نوسازی، عوارض خودرو، عوارض بلیط مسافر و باربری، عوارض بر پروانه کسب و پیشه و حق صدور پروانه، عوارض معاینه اتومبیل، عوارض اسناد رسمی، عوارض بر معاملات غیرمنقول، بهای خدمات جمع‌آوری زباله، درآمد حاصل از پارکینگ‌های شهری و مهم‌تر از همه عوارض ناشی از ورود و خروج گردشگران و درآمدهای جنبی گسترده گردشگری که می‌توان امروزه با حکمروایی خوب شهری، در پایدارسازی منابع درآمد و توزیع آن در سطح شهر، نقش مؤثری داشته باشیم. اجرای حکمروایی خوب شهری در کشورهای درحال‌توسعه همواره با مسائل فراوانی روبه‌رو است که در نتیجه، پیامدهای منفی بسیاری به همراه داشته است (موحد و همکاران، ۱۳۹۳). حکمروایی شهری از طریق سازمان‌دهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر که شامل برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت، کنترل و هدایت و سرمایه‌های اجتماعی می‌باشد صورت می‌گیرد (صرافی و عبدالهی، ۱۳۸۷)؛ بنابراین یکی از مهم‌ترین اهداف مدیریت شهری، ارتقای درآمدهای پایدار برای اقشار و گروه‌های مختلف جامعه و توسعه پایدار شهری است (سعیدنیا، ۱۳۸۲).

چگونگی تأمین منابع مالی پایدار شهری، یکی از مهم‌ترین معضلات پیش‌روی سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان شهری است. در این میان، یکی از منابع درآمدی پایدار شهری در بسیاری از شهرهای جهان که می‌تواند از طریق حکمروایی خوب شهری محقق گردد، توجه به گردشگری است. گردشگری پایدار به طور مسلم علاوه‌بر سرزندگی شهری، نقش مؤثری در درآمدهای پایدار شهری دارد. با افزایش نیاز به خدمات عمومی در شهرها و محدودیت‌های مالی شهرداری‌ها از سوی دیگر، این

1- Good Governance

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

معضل روزبه‌روز بیشتر می‌شود (Khmel & Zhao, 2016). طبق تعریف UN-HABITAT درآمد پایدار عبارت است از: حداکثر درآمد قابل‌دسترس در یک دوره زمانی، با تضمین ایجاد همان سطح درآمد در دوره آینده در شرایطی که نظام اقتصادی با محدودیت‌های منابع، نیروی کار، سرمایه‌های تولیدی و سرمایه‌های طبیعی مواجه است (یعقوب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴). بر همین اساس، دستیابی به الگوی پایدار منابع مالی برای تأمین هزینه‌های جاری و عمرانی شهر، از مهم‌ترین عوامل پایداری شهری است که امکان سرمایه‌گذاری در نظام زیرساخت‌های توسعه‌ای شهر را فراهم می‌کند (دانش‌جعفری و همکاران، ۱۳۹۳).

انواع و اشکال گوناگون گردشگری؛ از جمله فرهنگی، مذهبی، تاریخی، تجاری، ورزشی، تفریحی، درمانی، زنان، موزه‌ها و ...، راهبردی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اشتغال‌زایی و چرخه تولیدات و مبادلات، ایجاد درآمد ارزی و جبران کمبود اعتبارات دیگر بخش‌های اقتصادی است. امروزه اکثر کشورهای پیشرفته، دریافته‌اند که وجود جاذبه‌های فراوان معماری، تاریخی، اقلیمی، فرهنگی و تجاری، به‌تنهایی برای جذب گردشگران کافی نیستند و در این میان، لزوم وجود یک حکمروایی خوب، ضروری است. حکمروایی خوب در کنار جاذبه‌های گردشگری، به‌وجود آورنده امنیت اقتصادی و اجتماعی است. حکمروایی خوب، زمینه‌ساز گسترش همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، برقراری تعامل اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی سازنده با کشورهای همسایه و جهان، معرفی جاذبه‌های گردشگری کشور، دعوت دوستانه از دیگر جوامع برای ورود به کشور و احترام متقابل به فرهنگ‌ها است. شهرها به دلیل داشتن انواع جاذبه‌های بومی، کانون مهم فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و یکی از مهم‌ترین مقصدهای گردشگران به‌شمار می‌آیند (رهنمایی و کشاورز، ۱۳۸۹). گردشگری شهری، اغلب به‌منظور بهبود کیفیت زندگی در جوامع محلی به میزان زیادی موردتوجه قرارگرفته و در فرایند جهانی‌شدن، اهمیت روزافزونی یافته است (Khoshkam et al., 2016). اقتصاد شهری پویا با کمک به ایجاد اشتغال و درآمد از طریق گردشگری، موجب افزایش کیفیت زندگی شهروندان شده و نقش مؤثری در فرایند مولد اقتصادی- اجتماعی ایفا می‌کند که همان مفهوم ضریب تکاثری است (حاتمی‌نژاد و شریفی، ۱۳۹۴). بسیاری از جوامع که درگیر بحران اقتصادی هستند، نسبت به گردشگری به‌عنوان یک عامل نجات‌دهنده اقتصادی، نگاه مثبتی دارند (Stylidis & Terzidou, 2014). تجربیات مثبتی از توسعه گردشگری در کشورهای مختلف دنیا؛ از جمله فرانسه، آمریکا، اسپانیا، چین، ایتالیا، ترکیه و ... وجود دارد که از طریق گردشگری، جریان تولید و درآمد پایدار شهری صورت گرفته است (Uysal, 2015).

دلایل انتخاب این موضوع، اهمیت نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار شهری با تأکید بر گردشگری و نگه‌داشت جمعیت در شهرهای کوچک و متوسط و خودکفا شدن شهرها برای مدیریت کارا است. شهرهای کوچک و متوسط، بودجه اداره کردن خود را غالباً از دولت طلب می‌کنند. چنانچه با توسعه گردشگری و درآمدهای حاصل از آن، خود را توانمند سازند، می‌توانند به بودجه ملی نیز کمک کنند. مسجدسلیمان، اولین شهر نفتی و صنعتی ایران است. شهر مسجدسلیمان در سال ۱۳۹۵ با جمعیتی حدود ۱۱۳۰۰۰ نفر در شمال استان خوزستان، همانند سایر شهرهای کوچک و متوسط ایران غالباً از منابع درآمدی دولتی و بودجه سالیانه دولت و مقداری نیز از عوارض ساخت‌وساز بهره‌مند است. مسجدسلیمان در حال حاضر به طور متوسط، سالانه حدود ۵۰۰۰۰ نفر پذیرش گردشگر دارد (میراث فرهنگی و گردشگری استان خوزستان، ۱۳۹۶). توجه به توسعه زیرساخت‌ها و فعالیت‌های گردشگری در کنار فعالیت‌های اقتصادی و منابع درآمدی دیگر، می‌تواند کمک قابل‌توجهی بر افزایش درآمدهای پایداری شهرداری داشته باشد. این

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

شهر، جاذبه‌های متنوع گردشگری در اشکال گردشگری فرهنگی- تاریخی و اکوتوریسم دارد. تاریخ نفت و تأسیسات صنعتی به‌جامانده در مسجدسلیمان به‌عنوان یکی از پتانسیل‌های جذب گردشگر است. همچنین قرارگیری این شهر در کوهپایه‌های زاگرس، جاذبه‌های اکوتوریستی قابل‌توجهی در استان گرمسیری خوزستان، در جنوب ایران را دارد. این شهر می‌تواند با برنامه‌ریزی مناسب و توجه به شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و رونق گردشگری به‌ویژه جذب گردشگر خارجی به سایر بخش‌های اقتصادی، کمک شایانی داشته باشد. در نتیجه، سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری، می‌تواند منبع پایدار درآمدی برای شهر و سایر بخش‌های اقتصادی و سرزندگی شهری گردد. مسجدسلیمان به دلیل کم بهره بردن از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در حال از دست دادن جمعیت خلاق خود و جایگزین کردن این جمعیت با جامعه روستایی و عشایری اطراف است. رشد جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۰، منفی یک بوده است. اجرای شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و توجه به برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در شهر مسجد سلیمان می‌تواند موجب سرزندگی، پایداری اقتصاد شهر و درآمدهای پایدار شهر گردد. بر این اساس این پژوهش به دنبال آن است که وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مسجدسلیمان به چه صورت است؟ از میان شاخص‌های حکمروایی خوب شهری، کدام‌یک ضریب تأثیر بیشتری بر جذب گردشگر در مسجدسلیمان دارد؟

۲- پیشینه پژوهش

الف) پژوهش‌های خارجی

بگم[1] و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای باعنوان «درک گردشگر نسبت به نقش ذینفعان در گردشگری پایدار»، از طریق مصاحبه با ۷۳۵ گردشگر نتیجه گرفتند که دولت، جوامع خصوصی و محلی نقش مهمی در رضایت گردشگران در شکل دادن به توسعه گردشگری پایدار در مالاکا[2] ایفا کرده‌اند.

سری واستاوا[3] (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای، به بررسی حکمروایی خوب، معنا و ویژگی‌های آن پرداخت. نتایج مطالعه نشان دادند که حکمروایی خوب، دارای هشت ویژگی است. این ویژگی‌ها عبارتند از: مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخ‌گو بودن، وفاق و اجماع‌محوری، عدالت و شمولیت، کارایی و کارآمدی و مسئولیت‌پذیری که هر کدام از این ویژگی‌ها نیز عناصر خود را دارند.

جیبیا[4] (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «پایداری شهری: مسائل و چالش‌های حکمروایی خوب شهری» با هدف دستیابی به معیارهای حکمروایی خوب شهری در نیجریه به این حوزه اشاره دارد: اول، معیارهای اساسی مربوط به توسعه را می‌سازیم؛ دوم، مسائل و نیازهای شهرنشینی مشخص می‌شود؛ سوم، تأکید بر حکمروایی مؤثر در شهرنشینی پایدار را برجسته می‌کند. در نهایت، این مقاله اشاره می‌کند که سیاست‌ها و استراتژی‌های مناسب برای دستیابی به توسعه پایدار باید از طریق توسعه اقتصادی و اجتماعی به ویژه سلامت شهروندان انجام گیرد.

پوپسکو و کوربوس[5] (۲۰۱۰) در مورد نقش گردشگری شهری در توسعه راهبردی منطقه براسو در کشور رومانی به این نتیجه دست یافتند که منطقه براسو دارای پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی متنوعی است که سرمایه‌گذاری در این ظرفیت‌ها، موجب توسعه این منطقه خواهد گردید.

گانی و دانکن[6] (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان ارزیابی شاخص حکمروایی برای جزایر کوک، سه بعد از حکمروایی؛ شامل قانون‌مداری، اثربخشی و کیفیت زندگی با معیارهای مختلف را اندازه‌گیری کردند. نتایج کار آنها نشان می‌دهند که عملکرد حکمروایی در جزایر

1- Begum

2- Melaka
3- Srivastava
4- Jiboye
5- Popescu and Corbos
6- Gani and Duncan

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

کوک بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ به دلایلی در این شاخص‌ها، دچار بی‌ثباتی افزایش فساد و رکود اقتصادی شد.

ب) پژوهش‌های داخلی

شریفی‌رنانی و همکارانش (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «نقش حکمروایی خوب در جذب گردشگر کشورهای منتخب OPEC»، به بررسی نقش حکمروایی خوب در جذب گردشگر برای منتخبی از کشورهای اوپک و یافتن مؤثرترین شاخص حکمروایی موردمطالعه بر جذب گردشگر در کشورهای مورد نظر پرداخته‌اند. نتایج تحقیق بیانگر تأثیر مثبت و معنی‌دار گردشگری بر تولید ناخالص داخلی، نرخ ارز، تعاملات سیاسی، کارایی و اثربخشی دولت و افزایش اشتغال بود از میان شاخص‌های مورد بررسی، کارایی و اثربخشی دولت، تأثیر بیشتری بر جذب گردشگر در شهرهای مورد مطالعه دارد. از طرفی، نتایج حاصل از تخمین، تأثیر منفی و معنی‌دار درآمدهای نفتی بر تعداد گردشگران وارد شده به کشور را تأیید می‌کنند.

محمودی و همکارانش (۱۳۹۰) در مقاله «بررسی عوامل مربوط به درآمدهای پایدار شهرداری تهران و اولویت‌بندی آن‌ها» عوامل ذیل را به‌عنوان چهار عامل مهم و تأثیرگذار در دستیابی شهرداری تهران به درآمدهای پایدار به ترتیب اهمیت، معرفی کردند: ۱- افزایش نرخ عوارض بر ارزش زمین (که پیشنهاد می‌گردد جایگزین عوارض ناپایداری همچون تراکم شود) ۲- نظام تشخیص و وصول عوارض شهرداری تهران ۳- روابط مالی بین دولت و شهرداری تهران ۴- در نهایت دسترسی به بازارهای پولی و مالی.

قنبری و همکارانش (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «راهکارهای توانمندسازی افزایش درآمد شهرداری زارچ»، ابتدا به تشریح نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات در ساختار شهر و شهرداری زارچ، سپس به تحلیل عوامل تأثیرگذار همراه با میزان تأثیرگذاری آن‌ها پرداختند که در نهایت راهکارهایی به‌منظور توانمندسازی درآمد شهرداری و مدیریت مطلوب شهری ارائه گردید. در مقاله حاضر، پس از بررسی منابع درآمدی شهرداری مشخص شد عوارض نفتی و عوارض شرکت‌های تولیدی شهرک ولی‌عصر عمده منابع درآمدی پایدار برای شهرداری محسوب می‌شود که ساختار نامناسب تخصیص اعتبارات عمرانی شهرداری با توجه به پایین بودن میزان درآمد پایدار (۲۶ درصد)، شهرداری را در انجام وظایف و خدمات‌رسانی مناسب به شهروندان دچار مشکلات عدیده کرده است.

ابراهیم‌نیا سماکوش و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «ارزیابی نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی- محیطی شهر بابلسر» به این نتیجه رسیدند که گردشگری در زمینه اقتصادی، اثرات قابل‌توجهی داشته و علاوه‌بر اشتغال‌زایی و درآمدزایی، سبب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. در زمینه زیست‌محیطی و کالبدی نیز ورود گردشگران، منجر به کاهش اراضی زیر کشت کشاورزی و تغییر کاربری آنها، افزایش خدمات و تسهیلات کالبدی گردشگری، افزایش آلودگی و تخریب محیط‌زیست و سهولت دسترسی به شهر شده است. بنابراین، با برنامه‌ریزی اصولی برای استفاده بهینه از ورود گردشگران، می‌توان وضعیت اقتصادی و به تبع آن، وضعیت زیست‌محیطی و کالبدی شهر را بهبود بخشید.

حاتمی‌نژاد و شریفی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر سنندج)» به این نتیجه دست یافته‌اند که گردشگری شهری در شهر سنندج توانسته است به شیوه‌ای مؤثر باعث پایداری هرچه بیشتر شهر سنندج گردد. گردشگری در شهر سنندج توانسته است بیشترین تأثیر را بر توسعه پایدار اقتصادی و کمترین تأثیر را بر توسعه پایدار محیطی داشته باشد.

۳- مبانی نظری

حکمرانی خوب، مدیریت کارآمد امور عمومی از طریق بر پا کردن یک حکومت و قواعد مشروع و

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

قانونی در راستای پیشبرد ارزش‌های اجتماعی افراد و گروه‌ها است. در این تعریف به بعد هنجاری حکمروایی توجه شده، ولی بعد سیاسی پایبندی حکومت به مصالح همگانی و بعد فنی- اداری (توانمندی بوروکراتیک) آن، از نظر دور مانده است؛ زیرا حکمروایی نه‌تنها نهادهای حکومتی را در بر می‌گیرد، بلکه مکانیسم‌های غیررسمی و غیرحکومتی را نیز شامل می‌شود؛ مکانیسم‌هایی که اشخاص و سازمان‌ها از طریق آن‌ها نیازهایشان را تأمین می‌کنند و خواسته‌هایشان را برآورده می‌سازند (ابراهیم‌زاده و اسدیان، ۱۳۹۲). در حکمروایی، منتخبان قدرت، نمایندگی و مسئولیت‌پذیری خود را در برابر همه اقشار جامعه و توانمندسازی شهروندان به نحو احسن و به‌صورت مرتبط دنبال می‌کنند و تصمیمی مهم با تأیید همگانی، اخذ می‌شود (Schwab et al., 2001). در حکمروایی خوب شهری، قواعد حکومتی که به‌وسیله آن‌ها می‌توانند کارکردهای سنتی حکومت را هدایت کرد به‌خوبی مستقر و درک شده‌اند (Lockwood, 2010). حکمروایی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حکمرانان و حکمروایی‌شوندگان، حکومت و حکومت‌شوندگان مربوط می‌شود و ویژگی‌هایی همچون: قانون‌مداری، کارایی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، عدالت، پاسخگویی، مشارکت و اثربخشی دارد (Halfani et al., 1988).

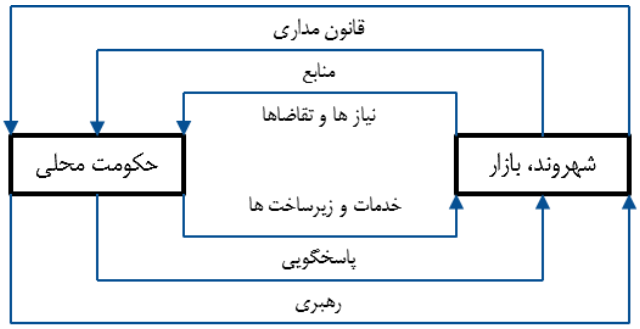

شکل ۱- الگوی حکمروایی خوب و توسعه گردشگری
منبع: (موحد و همکاران، ۱۳۹۳)

یکی از مسائل مهم برای توسعه پایدار شهری و ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان، کمبود منابع مالی کافی است. صاحب‌نظران مسائل مالیه عمومی، معیارها و راهکارهای متفاوتی برای تأمین منابع درآمدی شهرداری‌ها ارائه کردند. تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهد مهم‌ترین منابع مالی شهرداری‌ها را مالیات و عوارض و بعد از آن، کمک‌های دولتی در قالب بودجه‌های جاری حکومت‌های محلی و تأسیسات و تجهیزات محلی و نهایتاً استقراض تشکیل می‌دهد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲).

نگرش جدید مدیریت شهری در جهان، تنها در پی یافتن بسترهایی که بتوان درآمد موردنیاز را به‌دست آورد نیست، بلکه پایدار بودن منابع درآمدی یا مطلوب بودن آن در اولویت قرار دارند (عباسی کشکولی و باقری کشکولی، ۱۳۹۲). کسب درآمد در شهرداری‌ها از اموری است که تأثیر عمده‌ای در ارائه بهبود امکانات شهرداری و خدمات شهری مطلوب به شهروندان دارد. اگر شهرداری نتواند درآمد کافی به دست آورد، نخواهد توانست تأسیسات ضروری در شهر را ایجاد و اداره کند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۰). درآمدهای پایدار، آن دسته اقلام درآمدی می‌باشند که کسب آنها شرایط کیفی و زیستی شهر را دچار نقصان یا تخریب ننماید و به عبارتی، مطلوب بودن و سالم بودن درآمد حائز اهمیت است (شرزه‌ای، ۱۳۸۷). طبق مصوبه طرح درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری، درآمد پایداری عبارت است از آن دسته از درآمدهای شهرداری که شامل خصایص زیر باشند:

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

- تداوم‌پذیری: (ثبات دارد و حداقل در کوتاه‌مدت دچار نوسانات شدید نشوند).

- مطلوب بودن: کسب درآمد از آن محل، موجب ارتقای رویکرد عدالت‌محوری شود و به ساختارهای زیست‌محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی آسیب نرساند.

- انعطاف‌پذیری: (پایه درآمد طی زمان بزرگ شود و همپای با گسترش مخارج، گسترش یابد تا از مضیقه مالی اجتناب شود و برای وصول آن بتوان برنامه‌ریزی‌های اجرایی لازم را تعریف کرد (نشاری و همکاران، ۱۳۹۴).

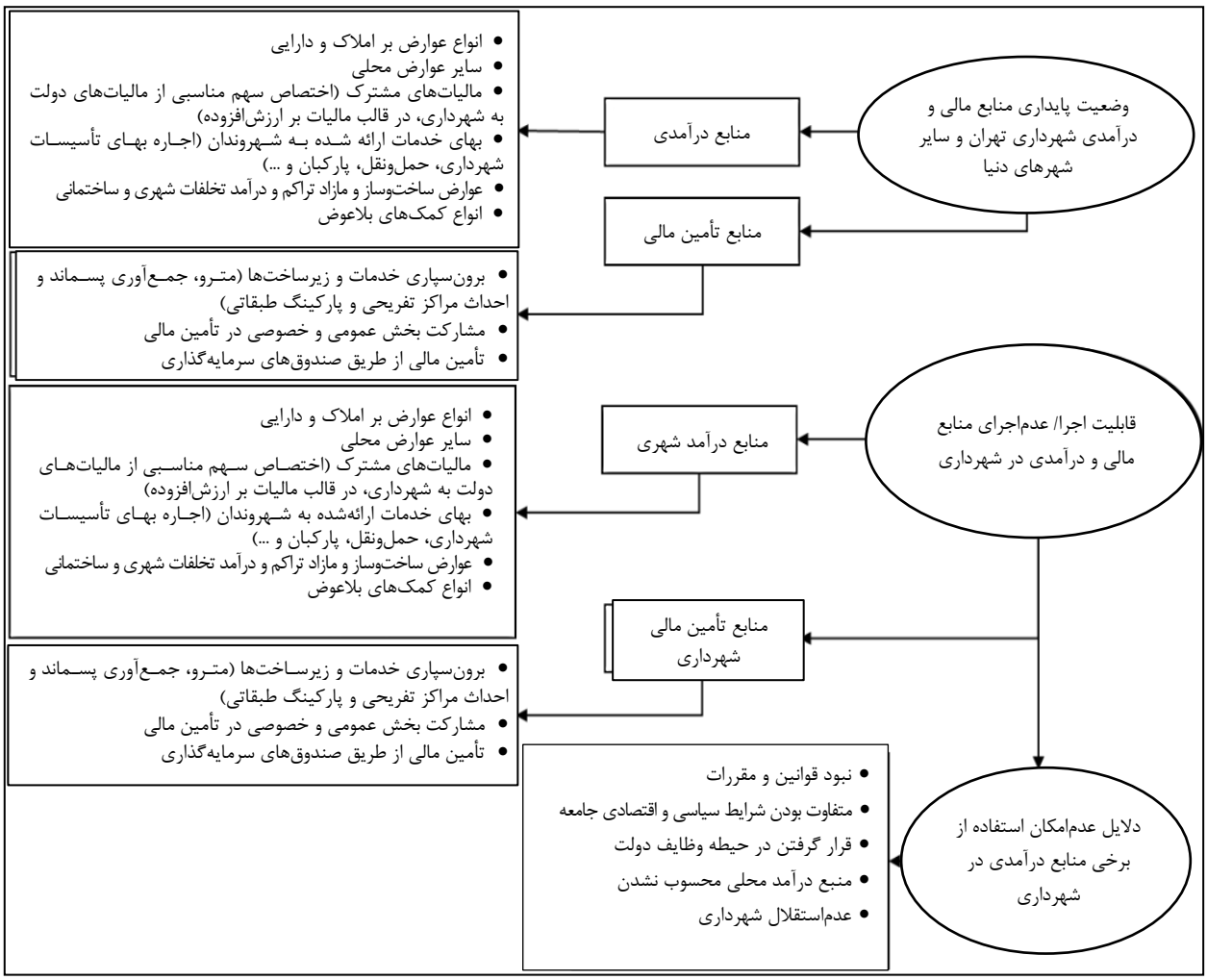

شکل ۲- منابع درآمد شهرداری

منبع: (فیروزیان و همکاران، ۱۳۸۶)

در کشورهای مختلف با منابع طبیعی و ساختار اجتماعی مشابه و برابر، با تفاوت در شیوه‌های حکمرانی، سطح زندگی و رفاه جامعه نیز متفاوت می‌شود (Downer, 2000). با توجه به مشکلات درآمدی شهرداری‌ها، می‌توان از فرصت‌های بالقوه توسعه گردشگری شهری، ایجاد منابع درآمدی مستقیم برای شهرداری‌ها، کمک به گردش اقتصادی در بخش‌های مختلف شهرها، کمک به رفاه شهروندان و زمینه‌سازی برای مشارکت اجتماعی و اقتصادی بهره گرفت. توسعه گردشگری، فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی و ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را دربر می‌گیرد (تلفر و شارپلی[1]، ۱۳۹۱). توسعه گردشگری به‌عنوان مجموعه

1- Telfer and Sharpley

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد. نقش گردشگری به‌عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، در معادلات متعددی مورد تأکید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷). توسعه گردشگری پایدار عبارت است از: گسترش این صنعت و جذب گردشگر به کشور با استفاده از منابع موجود به‌گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و همچنین انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامتی محیط‌زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم و میهمانان آن‌ها به‌گونه‌ای متوازن و پیوسته تأمین کرد (محسنی، ۱۳۸۸). پارامترهای حکمروایی خوب در توسعه گردشگری در میان اجتماعات محلی که از بررسی‌های گسترده به‌دست‌آمده است به این شرح است: ارزش‌های فرهنگی، ارتباطات سازنده، شفافیت و مسئولیت‌پذیری، دید راهبردی، پذیرش تنوع و عدالت، توسعه دانش، آموزش و مهارت، مشارکت و فرایندهای شبکه‌ای.

جدول ۱- چارچوب توسعه گردشگری شهری برای ارتقای درآمدهای پایدار در پرتو حکمروایی خوب (مورداستفاده پژوهش)

مؤلفه‌ها	شاخصه‌ها
مشارکت عمومی	- ایجاد مشوق‌های لازم برای ورود سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری w1 - واگذاری اختیارات برنامه‌ریزی گردشگری به پایین‌ترین سطح ممکن همراه با نظارت از سطوح بالا w2
جهت‌گیری هماهنگ	- ایجاد کمیته‌های مخصوص توسعه گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم w3 - اجرای سیاست‌هایی جهت همکاری میان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، وزارت مسکن و شهرسازی، و سایر وزارتخانه‌هایی که به‌نوعی در توسعه گردشگری دخیل‌اند w4 - ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه‌ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمان‌ها w5 - تجهیز زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات ویژه جهت جلب سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری w6
دید راهبردی	- تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی و مردم W7 - تهیه چشم‌انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی w8
پاسخ‌دهی به سهام‌داران	- ایجاد ترتیبات و مکانیسم‌هایی برای رسیدگی به درخواست مردم و سرمایه‌گذاران در بخش گردشگری W9 - کنترل هزینه‌ها و قیمت‌های اقامت‌گاه‌ها، هتل‌ها و محل‌های پذیرایی توسط مسئولان و مردم w10
اثربخشی	- ایجاد زمینه‌ها و برنامه‌هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمان‌ها و سرمایه‌گذاران طرح‌های گردشگری w11 - واگذاری اختیارات توسعه گردشگری به مدیریت شهری به‌طوری که سیاست‌های کلان توسعه گردشگری در سطح ملی تعریف‌شده و اجرای آن بر عهده مدیریت شهری و نهادهای محلی باشد w12 - تجدیدنظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی w13
کارایی	- کنترل هزینه‌های مالی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرها w14 - تهیه طرح‌هایی جهت بیشتر کردن امکانات و تسهیلات در جاذبه‌ها برای جذب بیشتر گردشگران w15 - ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان‌های بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته‌های ویژه برای توسعه گردشگری w16 - احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع‌دستی شهرها جهت جذب گردشگر w17
مسئولیت‌پذیری	- پاسخگو نمودن مسئولان دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی در مورد اقداماتشان در بخش گردشگری و محاسبه نمودن اثرات زیست‌محیطی اقداماتشان توسط شوراها و سازمان‌های غیردولتی w18 - ایجاد نهادهای بازرسی برای ارزیابی اقدامات بخش‌های فوق و توجیه منفعت آن نسبت به مردم w19
شفافیت	- ایجاد رویه‌های شفاف در اطلاع‌رسانی به مردم در مورد طرح‌ها و ضوابط و قوانین گردشگری w20 - ایجاد بانک اطلاعات زمین و کنترل و نظارت بر روند ساخت‌وساز و تغییر کاربری در اماکن گردشگری w21 - ایجاد واحدهای سیار اطلاع‌رسانی در نقاط مختلف شهرها و توزیع نقشه‌ها و بروشورها به گردشگران W22
برابری	- برابر بودن همه سهامداران در مقابل منافع و طرح‌ها و پروژه‌های توسعه گردشگری w23
حاکمیت قانون	- شمولیت قانون بر افراد ذینفع و ذی‌نفوذ در امور توسعه گردشگری و فعالیت مرتبط با آن w24

منبع: (محمدنژاد و همکاران، ۱۳۹۴)

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

۴- روش تحقیق

جامعه آماری، شهر مسجدسلیمان است و حجم نمونه ۳۰ نفر از کارشناسان و متخصصان شهری آشنا به مسائل شهری از جمله سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، شهرداری، اعضای شورای شهر و استادان دانشگاه آزاد اسلامی مسجدسلیمان می‌باشد. روش نمونه‌گیری به‌صورت انتخابی و هدفمند است. هدف اصلی پژوهش، تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر افزایش درآمد پایدار شهری با تأکید بر صنعت گردشگری شهر مسجدسلیمان است. این پژوهش با توجه به داده‌ها، از نوع تحقیقات کیفی-کمی است. شیوه دستیابی به داده‌ها به‌صورت اسنادی و پیمایشی است. بدین‌سان که با مطالعه منابع داخلی و خارجی برای مبانی نظری پژوهش و بررسی پیشینه و نظریاتی که پیرامون موضوع پژوهش بیان‌شده، روش اسنادی و کتابخانه‌ای لحاظ شد و در روش پیمایشی از طریق پرسش‌نامه در قالب ۲۴ سؤال در طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت و نظرسنجی از کارشناسان و مسئولان انجام شده است. مؤلفه‌های مورد پژوهش شامل: مشارکت عمومی، جهت‌گیری هماهنگ، دید راهبردی، پاسخ‌دهی به سهام‌داران، اثربخشی، کارایی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، برابری، حاکمیت قانون می‌باشند.

به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، از آمار استنباطی (آزمون تی‌تک نمونه) در محیط نرم‌افزار SPSS و همچنین جهت وزن‌دهی متغیرهای مدنظر از مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره ANP و نرم‌افزار Super Decision استفاده شد. در این پرسشنامه، تعیین روایی مبتنی بر روایی محتوایی است که در آن، کمیت و کیفیت سؤالات از نظر خبرگان (استادان دانشگاه که در رابطه با مطالعات پیمایشی و نحوه تهیه و تنظیم پرسش‌نامه به‌عنوان ابزاری برای گردآوری اطلاعات آگاهی کامل دارند)، بررسی شد. در گام اول جهت شناسایی روابط بین معیارهای موردنظر و جهت مقایسه زوجی بین معیارها، ۱۵ پرسش‌نامه برای رسیدن به اشباع علمی در اختیار متخصصان و نخبگان قرار گرفت تا از این طریق به وزن هر معیار برسند. برای بررسی و تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مسجدسلیمان، ۱۵ پرسش‌نامه و در قالب طیف لیکرت تدوین‌شد. پایایی پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ به‌دست‌آمد که رقم آن معادل ۰/۷۳ است که نشانگر پایایی بالای پرسش‌نامه می‌باشد.

موقعیت محدوده مورد مطالعه

محدوده موردمطالعه پژوهش، شهر مسجدسلیمان است. شهر مسجدسلیمان، از نظر جغرافیایی در پیش کوه‌های زاگرس در بستر سازندهای دوران سوم زمین‌شناسی (سازند گچساران، آغاجری، بختیاری و ...) با امتداد شمال‌شرق- جنوب‌شرق به طول بیش از ۱۹ کیلومتر و عرض متوسط ۳ کیلومتر به‌صورت خطی، استقرار یافته است و با توجه به موقعیت ممتاز آن به لحاظ دسترسی مطلوب به منابع انرژی؛ نظیر نفت و گاز و دسترسی مناسب به منابع آب‌های سطحی؛ از جمله رودخانه کارون، موقعیت نسبی و ممتاز شهر از لحاظ دسترسی به مرکز استان و مراکز صنعتی و اقتصادی بزرگ در سطح استان و هم‌جواری با شهرستان‌های استان ازجمله شوشتر و ...، این شهر را از لحاظ جغرافیایی موقعیت ویژه بخشیده است. به‌عبارت‌دیگر با توجه به موارد فوق، این شهر در یک موقعیت استراتژیک و به عبارتی ژئواستراتژیک واقع شده است (معاونت برنامه‌ریزی استانداری خوزستان، ۱۳۹۰).

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

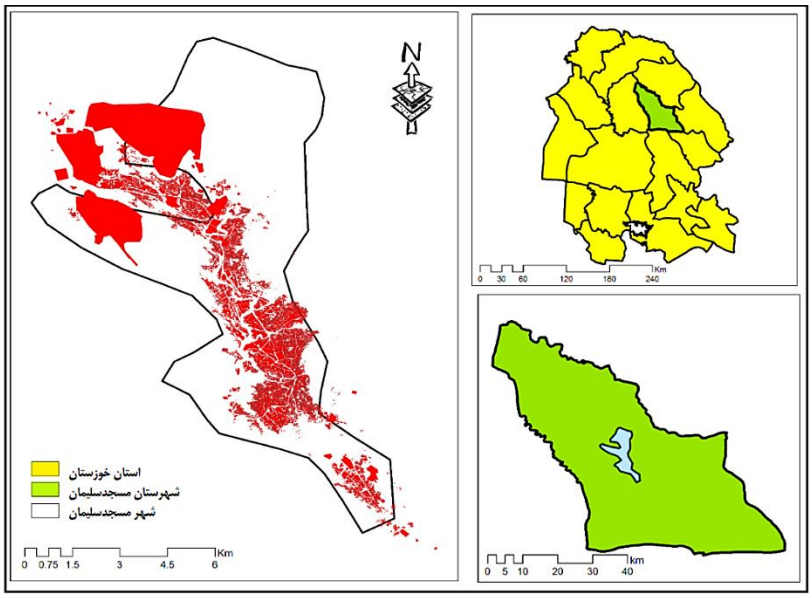

نقشه ۱- موقعیت شهر مسجدسلیمان

۵- یافته‌های تحقیق

عامل مهم و تعیین‌کننده در بررسی شاخص‌های گردشگری شهری، جهت افزایش درآمد در پرتو حکمروایی خوب این است که ابتدا اهمیت و ارزش هر کدام از شاخص‌ها تعیین شود و سپس، به بررسی و تحلیل هرکدام از شاخص‌ها و سیاست‌ها در منطقه موردمطالعه پرداخته شود. در این بخش با توجه به هدف پژوهش که تبیین و تحلیل حکمروایی شهر مسجدسلیمان و تأثیری که بر افزایش درآمد پایدار شهری دارد، داده‌های موردنظر تحلیل شده‌اند. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، ابتدا به روش ANP، به وزن‌دهی متغیرهای موردنظر پرداخته می‌شود.

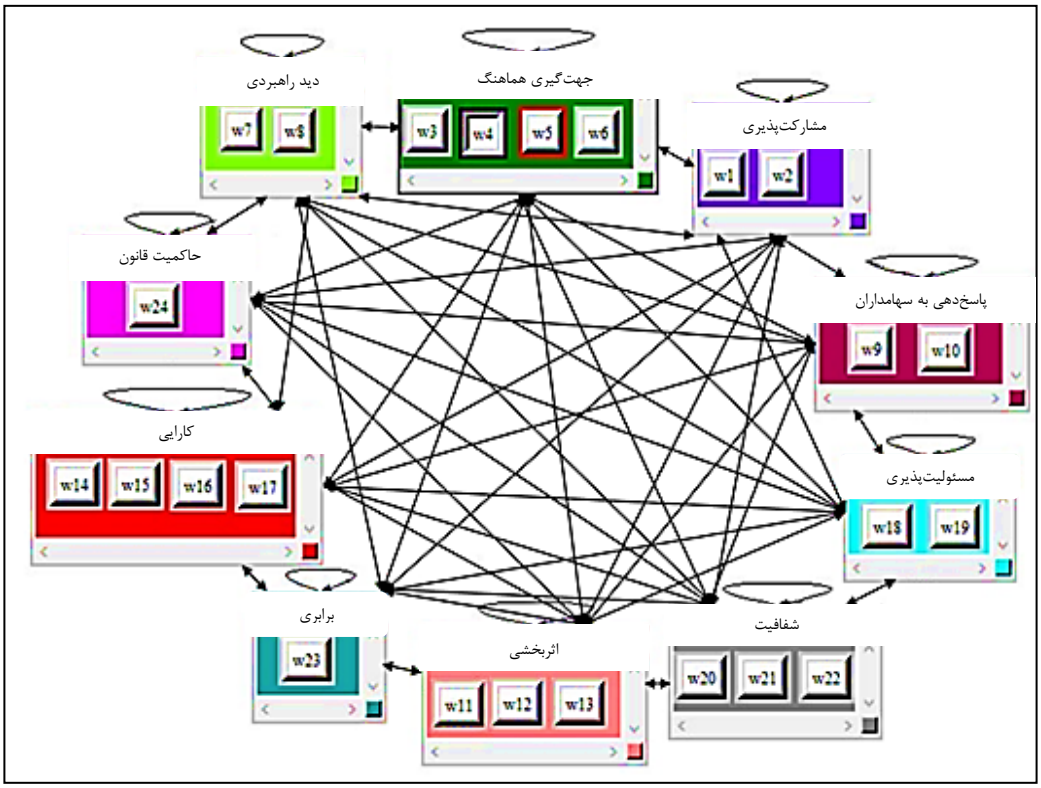

شکل ۳- مدل مفهومی ساختاری ANP (نقشه تأثیر- رابطه)

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

در تحلیل شبکه‌ای مانند مقایسه‌های دودویی در روش سلسله‌مراتبی، عناصر تصمیم در هر یک از خوشه‌ها با توجه به روابط درونی و بیرونی و در ارتباط با معیارهای کنترلی با دامنه عددی از ۱ تا ۹ مشخص می‌گردند که با روایی پرسش‌نامه و تکمیل آن از سوی متخصصان و نخبگان، ارجحیت معیارها نسبت به یکدیگر مشخص گردید. در این مرحله، باید در نظر داشت ضریب ناسازگاری نباید بیشتر از ۰/۱ باشد. پرسش‌نامه شامل ۳۵ عدد بوده که ابتدا با آزمون خطا بررسی شد و جواب‌های با خطای بالای ۰/۱، جواب‌های باقیمانده با هم جمع شده و میانگین به دست آمد و با نرمالیزه‌شدن، جواب نهایی حاصل گردید که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود.

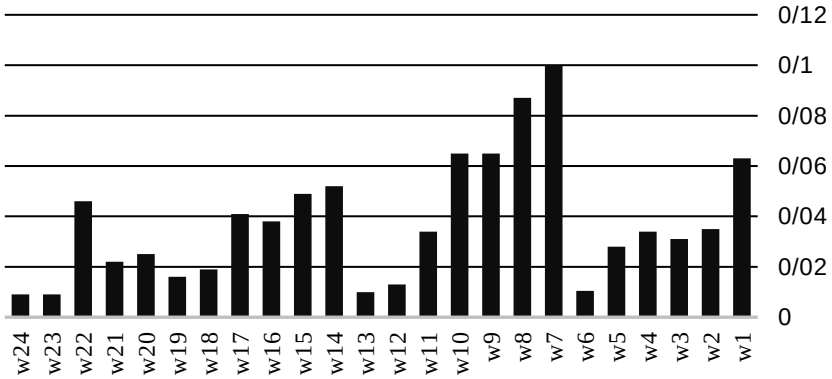

نمودار ۱- وزن شاخص‌های گردشگری شهری مؤثر برافزایش درآمد پایدار شهری

نمودار ۱، ارزش و تأثیر هرکدام از سیاست‌های حکمروایی خوب شهری را بر افزایش درآمد پایدار شهری در صنعت گردشگری نشان می‌دهد. همان‌طور که مشخص است تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی و مردم (W7) بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند که نشان می‌دهد شهرداری‌ها و مدیران شهری جهت ارتقای درآمد خود و همچنین استفاده بهینه از امکانات گردشگری باید به این مورد توجه ویژه داشته باشند. علاوه‌بر موارد گفته‌شده از دیدگاه متخصصین و کارشناسان، تهیه چشم‌انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی (W8) و کنترل هزینه‌ها و قیمت‌های اقامت‌گاه‌ها، هتل‌ها و محل‌های پذیرایی توسط مسئولان و مردم (W10) باید مدنظر مدیران شهری قرار گیرد. لازم به ذکر است که اصول حکمروایی خوب شهری که در راستای گردشگری شهری مدنظر است، تماماً مهم و حیاتی هستند؛ اما در بین این اصول، داشتن جهت‌گیری هماهنگ، دید راهبردی و پاسخ‌دهی به سهام‌داران، در اولویت توجه قرار دارند و هنگام برنامه‌ریزی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرند. در ادامه با توجه به داده‌های جمع‌آوری‌شده از طریق پرسش‌نامه که توسط متخصصین به‌دست‌آمده، به بررسی هرکدام از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مسجدسلیمان پرداخته می‌شود. برای این منظور از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شده که نتایج آن در جدول ۲ آورده شده است.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

جدول ۲- نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای در خصوص بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مسجدسلیمان از دیدگاه کارشناسان و متخصصان شهری این شهر

شاخص	آماره t	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	اختلاف میانگین	بازه اطمینان	
						کرانه پایین	کرانه بالا
w1	-۲/۲۳	۱/۵۵	۱/۰۹۶	۰/۰۱۰	-۱/۴۵	-۱/۰۹	۰/۰۰
W2	-۱/۵۶	۱/۶	۰/۰۵۲	۰/۰۰۰	۱/۴	۰/۰۰	۰/۰۷
w3	-۶/۷۴	۱/۹	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	-۱/۱	-۱/۰۰	۰/۰۰
w4	-۱/۸۳	۲/۱۵	۱/۰۰۰	۰/۰۶۹	-۰/۸۵	-۱/۰۴	۰/۰۴
w5	-۳/۲۳	۲/۳۲	۰/۰۰۵	۰/۰۰۱	-۰/۶۸	-۱/۰۷	۰/۰۰
w6	-۳/۵۲	۱/۲۶	۱/۰۰۰	۰/۰۰۱	-۱/۷۴	-۱/۰۰	۰/۰۰
w7	۱/۲۵	۱/۱۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۱/۸۶	۰/۰۰	۰/۰۰
w8	-۱/۳۴	۲/۹	۰/۰۲۳	۰/۰۰۰	-۰/۱	-۱/۰۰	-۱/۰۹
w9	-۳/۷۵	۲/۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	-۰/۸۴	-۱/۰۷	۰/۰۰
w10	-۳/۸۵	۲/۱۵	۱/۰۷۶	۰/۰۰۱	-۰/۸۵	-۱/۰۰	۰/۰۰
w11	-۶/۲۳	۲/۴۸	۰/۰۳۵	۰/۰۰۰	-۰/۵۲	-۱/۰۰	۰/۰۰
w12	-۲/۷۵	۱/۲۶	۱/۰۰۰	۰/۰۱۰	-۱/۷۴	-۱/۰۰	۰/۰۰
w13	-۳/۶۲	۲/۳۱	۱/۰۰۷	۰/۰۰۴	-۰/۶۹	-۱/۰۹	۰/۰۰
w14	-۳/۷۴	۱/۹۸	۱/۰۰۰	۰/۰۰۳	-۱/۰۲	-۱/۰۰	۰/۰۰
w15	-۴/۲۳	۱/۵۴	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	-۱/۴۶	-۱/۰۰	۰/۰۰
w16	-۱/۷۵	۱/۶۸	۱/۰۵۶	۰/۰۰۰	-۱/۳۲	۰/۰۰	۰/۰۷
w17	-۱/۲۳	۳/۲	۱/۰۰۰	۰/۰۹۵	۰/۲	۰/۰۰	۰/۰۰
w18	-۵/۶۴	۱/۳۵	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	-۱/۶۵	-۱/۰۰	۰/۰۰
w19	-۵/۲۵	۲/۶۵	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۵	-۱/۰۰	۰/۰۰
w20	۴/۰۴	۲/۱۱	۱/۰۰۰	۰/۰۰۱	-۰/۸۹	-۱/۰۰	۰/۰۰
w21	-۲/۳۲	۲/۸	۱/۰۲۲	۰/۰۲۵	-/۲۰	۰/۰۰	-۰/۰۷
w22	-۵/۲۵	۲/۶۵	۰/۰۶۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۵	-۱/۰۰	۰/۰۰
w23	-۵/۳۷	۱/۹۹	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	-۱/۰۱	-۱/۰۰	۰/۰۰
w24	-۴/۵۸	۲/۲۳	۱/۰۴۲	۰/۰۰۰	-۱	-۱/۰۰	۰/۰۰

در جدول ۲، وضعیت هرکدام از شاخص‌ها در شهر مسجدسلیمان بررسی شد. در توضیح جدول باید گفت که مقدار میانگین مفروض ۳ از این طریق به‌دست‌آمده که عدد سه در طیف‌های به‌کار رفته لیکرت، حد میانه می‌باشد؛ در نتیجه میانگین بالاتر از ۳ نشان‌دهنده این است که شاخص حکمروایی خوب شهری در شهر مسجدسلیمان در راستای توسعه گردشگری قرار دارد و پایین‌تر از ۳، وضعیت عکس از موضوع را نشان می‌دهد. در ادامه میانگین به‌دست‌آمده را در ضریب هر کدام از شاخص‌ها ضرب کرده تا مقدار میانگین موزون به‌دست آید. همان‌طور که گفته شد میانگین مفروض عدد ۳ است و اگر این عدد را در وزن هرکدام از شاخص‌ها ضرب شود مقداری به‌دست می‌آید که میانگین استاندارد نام دارد. در نهایت با به‌دست آوردن اختلاف بین میانگین موزون (حاصل‌ضرب وزن هر شاخص در میانگین به‌دست‌آمده از آزمون تی‌تست) و میانگین استاندارد (حاصل‌ضرب وزن هر شاخص در عدد ۳) می‌توان تحلیل نهایی را انجام داد.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

جدول ۳- تحلیل نهایی شاخص‌های گردشگری شهری جهت افزایش درآمد از طریق حکمروایی خوب شهری

شاخص‌های گردشگری شهری جهت افزایش درآمد از طریق حکمروایی خوب شهری	وزن	میانگین	میانگین موزن	میانگین استاندارد	اختلاف میانگین‌ها
ایجاد مشوق‌های لازم برای ورود سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری	۰/۰۶۳	۱/۵۵	۰/۰۹۸	۰/۱۸۹	۰/۰۹۱
واگذاری اختیارات برنامه‌ریزی گردشگری به پایین‌ترین سطح ممکن همراه با نظارت از سطوح بالا	۰/۰۳۵	۱/۶	۰/۰۵۶	۰/۱۰۵	۰/۰۴۹
ایجاد کمیته‌های مخصوص توسعه گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم	۰/۰۳۱	۱/۹	۰/۰۵۹	۰/۰۹۳	۰/۰۳۴
اجرای سیاست‌هایی جهت همکاری میان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، وزارت مسکن و شهرسازی و سایر وزارتخانه‌هایی که به‌نوعی در توسعه گردشگری دخیل‌اند	۰/۰۳۴	۲/۱۵	۰/۰۷۳	۰/۱۰۲	۰/۰۲۹
ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه‌ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمان‌ها	۰/۰۲۸	۲/۳۲	۰/۰۶۵	۰/۰۸۴	۰/۰۱۹
تجهیز زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات ویژه جهت جلب سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری	۰/۰۱۰۵	۲/۲۶	۰/۱۳۲	۰/۳۱۵	۰/۱۸۳
تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی و مردم	۰/۱	۱/۱۴	۰/۱۱۷	۰/۳	۰/۱۸۶
تهیه چشم‌انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی	۰/۰۸۷	۲/۹	۰/۲۵۲	۰/۲۶۱	۰/۰۰۹
ایجاد ترتیبات و مکانیسم‌هایی برای رسیدگی به درخواست مردم و سرمایه‌گذاران در بخش گردشگری	۰/۰۶۵	۲/۱۶	۰/۱۴۰	۰/۱۹۵	۰/۰۵۵
کنترل هزینه‌ها و قیمت‌های اقامت‌گاه‌ها، هتل‌ها و محل‌های پذیرایی توسط مسئولان و مردم	۰/۰۶۵	۲/۱۵	۰/۱۴۰	۰/۱۹۵	۰/۰۵۵
ایجاد زمینه‌ها و برنامه‌هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمان‌ها و سرمایه‌گذاران طرح‌های گردشگری	۰/۰۳۴	۲/۴۸	۰/۰۸۴	۰/۱۰۲	۰/۰۱۸
واگذاری اختیارات توسعه گردشگری به مدیریت شهری به‌طوری که سیاست‌های کلان توسعه گردشگری در سطح ملی تعریف‌شده و اجرای آن بر عهده مدیریت شهری و نهادهای محلی باشد.	۰/۰۱۳	۱/۲۶	۰/۰۱۶	۰/۰۳۹	۰/۰۲۳
تجدیدنظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی	۰/۰۱	۲/۳۱	۰/۰۲۳	۰/۰۳	۰/۰۰۷
کنترل هزینه‌های مالی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرها	۰/۰۵۲	۱/۹۸	۰/۱۰۳	۰/۱۵۶	۰/۰۵۳
تهیه طرح‌هایی جهت بیشتر کردن امکانات و تسهیلات در جاذبه‌ها برای جذب بیشتر گردشگران	۰/۰۴۹	۱/۵۴	۰/۰۷۵	۰/۱۴۷	۰/۰۷۲
ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان‌های بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته‌های ویژه برای توسعه گردشگری	۰/۰۳۸	۱/۶۸	۰/۰۶۴	۰/۱۱۴	۰/۰۵۰
احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع‌دستی شهرها جهت جذب گردشگر	۰/۰۴۱	۳/۲	۰/۱۳۱	۰/۱۲۳	-۰/۰۰۸
پاسخگو نمودن مسئولان دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی در مورد اقداماتشان در بخش گردشگری و محاسبه نمودن اثرات زیست‌محیطی اقداماتشان توسط شوراها و سازمان‌های غیردولتی	۰/۰۱۹	۱/۳۵	۰/۰۲۶	۰/۰۵۷	۰/۰۳۱
ایجاد نهادهای بازرسی برای ارزیابی اقدامات بخش‌های فوق و توجیه منفعت آن نسبت به مردم	۰/۰۱۶	۲/۶۵	۰/۰۴۲	۰/۰۴۸	۰/۰۰۶
ایجاد رویه‌های شفاف در اطلاع‌رسانی به مردم در مورد طرح‌ها و ضوابط و قوانین گردشگری	۰/۰۲۵	۲/۱۱	۰/۰۵۳	۰/۰۷۵	۰/۰۲۲
ایجاد بانک اطلاعات زمین و کنترل و نظارت بر روند ساخت‌وساز و تغییر کاربری در اماکن گردشگری	۰/۰۲۲	۲/۸	۰/۰۶۲	۰/۰۶۶	۰/۰۰۴
ایجاد واحدهای سیار اطلاع‌رسانی در نقاط مختلف شهرها و توزیع نقشه‌ها و بروشورها به گردشگران	۰/۰۴۶	۲/۶۵	۰/۱۲۲	۰/۱۳۸	۰/۰۱۶
برابر بودن همه سهامداران در مقابل منافع و طرح‌ها و پروژه‌های توسعه گردشگری	۰/۰۰۹	۲/۹۹	۰/۰۱۸	۰/۰۲۷	۰/۰۰۹
شمولیت قانون بر افراد ذینفع و ذی‌نفوذ در امور توسعه گردشگری و فعالیت مرتبط با آن	۰/۰۰۹	۲/۲۳	۰/۰۱۸	۰/۰۲۷	۰/۰۰۹

طبق جدول ۳ تقریباً تمام سیاست‌های حکمروایی خوب شهری که می‌تواند در راستای افزایش درآمد پایدار شهری با تأکید بر گردشگری مؤثر باشند، در شهر مسجدسلیمان شرایط مناسبی را ندارند. همان‌طور که در بخش قبلی تحلیل گفته شد، بعضی از سیاست‌های حکمروایی شهر در اولویت قرار دارند. در شهر مسجدسلیمان همان سیاست‌ها در شرایط نامطلوبی قرار دارند که ازجمله آن‌ها می‌توان به عدم‌تجهیز زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات ویژه در جهت جلب سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری (با اختلاف

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

میانگین ۰/۱۸۳)، تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی و مردم (با خلاف میانگین ۰/۱۸۶)، نداشتن مشوق‌های لازم برای ورود سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری (با اختلاف میانگین ۰/۰۹۱)، عدم‌ایجاد ترتیبات و مکانیسم‌هایی برای رسیدگی به درخواست مردم و سرمایه‌گذاران در بخش گردشگری و همچنین نبود کنترل هزینه‌ها و قیمت‌های اقامت‌گاه‌ها، هتل‌ها و محل‌های پذیرایی توسط مسئولان و مردم (با اختلاف میانگین ۰/۰۵۵) اشاره کرد. اما در این بین شاخص‌هایی وجود دارد که در شرایط مطلوبی قرار دارند و از آن جمله می‌توان به احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع‌دستی شهرها جهت جذب گردشگر (با اختلاف میانگین ۰/۰۰۸-) اشاره کرد. در کل همان‌گونه که در تحلیل‌ها قابل‌مشاهده و تشخیص است، شاخص‌های گردشگری شهری که می‌توانند جهت افزایش درآمد در پرتو حکمروایی خوب مؤثر باشند در شهر مسجدسلیمان توسط مردم و به‌خصوص مدیران شهری موردتوجه چندانی قرار نگرفته‌اند که این موضوع باعث شده دستیابی به درآمد پایدار ممکن نشود. برخی از درآمدهای شهرداری مسجدسلیمان ناپایدار بوده و بیشتر مربوط به عوارض و پروانه‌های ساختمانی صادرشده است. و مدیران شهری هیچ‌گونه برنامه جامعی برای حل این مشکلات ندارند.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مسجدسلیمان، یکی از اولین شهرهای صنعت نفت در ایران، راه دراز استحاله را از یک مجتمع مسکونی تا شهری با هویت و مدنیت مدرن و متعارف و سپس شهری فراموش شده با انبوه معضلات و ناهنجاری‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی پیموده است. این شهر با وجود به سر آمدن مایه حیاتش یا دوران بهره‌برداری از میدان نفتی آن، به حیات خود در منطقه ادامه می‌دهد؛ شهری که بخشی از ساکنان آن حتی به‌اجبار نیز حاضر به ترک آن نشدند که این موضوع به حس تعلق مکانی برمی‌گردد. شهرهای کوچک و متوسط اغلب با دسترسی مناسب به منابع طبیعی و معدنی مناسب؛ از جمله چشمه‌ها و رودخانه‌ها و محیط‌های طبیعی آرام مثل مسجد سلیمان که به رودخانه کارون دسترسی دارد، موقعیت ممتازی برای توسعه گردشگری دارند. از آنجایی که نیازهای شهرها روزبه‌روز افزایش پیدا کرده و توقعات و سطح انتظارات نیز در حال تغییر و تحول است، لازم است که منابع درآمدی شهر نیز متناسب با این افزایش، گسترش یابد. تأمین منابع مالی از سوی شهرداری‌ها از شیوه‌های مختلفی قابل‌وصول است اما پایداری این درآمدها مهم است؛ زیرا درآمدهای ناپایدار در شرایط رکود قابل‌اتکا نیستند و منبع درآمدی شهرداری را دچار تزلزل خواهند کرد. با توجه به نمونه‌های مطرح در شهرهای آسیا و اروپا، امروزه، بعضی از شهرها تا ۸۰ درصد تولید ناخالص داخلی خود را از طریق گردشگری تأمین می‌کنند؛ از این‌رو در شهر مسجدسلیمان به‌عنوان شهر نفتی و جمعیت متنوع آن و موضوعاتی نظیر: ناهنجاری‌های بصری و زیست‌محیطی، ترافیک، آلودگی هوا و غیره، تأمین منابع مالی پایدار، الزامی به نظر می‌رسد. همچنین درآمدهای پایدار در راستای توسعه پایدار شهری قرار دارد. یکی از راهکارهای مطرح‌شده در این مطالعه تأمین درآمدهای پایدار برای شهرداری مسجدسلیمان از طریق گردشگری شهری است. شهرداری‌ها می‌توانند بزرگ‌ترین نقش را در توسعه گردشگری پایدار شهری داشته باشند. شهر مسجدسلیمان ظرفیت‌های گردشگری بسیاری در جهت جذب گردشگران دارد. اما گردشگری شهری قبل از هرگونه راهکار و پیشنهادی باید بر بازاریابی که ناشی از حکمروایی خوب شهری است، تکیه کند. معرفی شهر مسجدسلیمان و ارائه اطلاعات دقیق و به‌روز ازجاذبه‌ها و امکانات شهری از طریق مدیریت یکپارچه شهری بسیار ضروری است. همچنین توسعه زیرساخت‌های گردشگری و سرزندگی به ویژه بازاریابی گردشگری از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار است.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

شهر مسجدسلیمان، به لحاظ ساختار اجتماعی و فرهنگی، متأثر از مهاجران روستایی و عشایر اطراف است و هنگام انتخاب مدیران شهری (انتخاب شوراها) گرایش‌های قومی و طایفه‌ای در بین ساکنین مورد تأکید است که این موضوع شرایط ویژه‌ای را برای این شهر به‌وجود می‌آورد؛ به‌نحوی‌که می‌توان گفت هر طایفه‌ای که بیشترین جمعیت را دارد یا اینکه بتواند دیگر ایل و طوایف را با خود هماهنگ کند، بیشترین سهم را در شورای شهر دارد که در همین راستا شهردار هم انتخاب می‌شود. در شهری با چنین مدیریتی و با چنین دیدگاهی آیا امکان حکمروایی خوب شهری وجود دارد؟ در پاسخ باید گفت که خیر؛ زیرا حاکم کردن مدیریت خوب شهری و متعاقب آن دستیابی به درآمد پایدار مستلزم حکمروایی خوب و شایسته و متخصص است نه بر مبنای قومی‌گری و طایفه‌گری.

همان‌گونه که ذکرشده شهر مسجدسلیمان دارای پتانسیل‌های طبیعی و انسانی زیادی است. این شهر به‌عنوان اولین شهرهای ایران شناخته می‌شود و تأسیسات و ابزار زیادی که متعلق به صد سال پیش بوده است، در آن وجود دارد. چشم‌گیرترین عناصر موجود در شهرستان مسجدسلیمان مربوط به تأسیسات فعال و غیرفعال صنعت نفت است که در سطح منطقه پراکنده است. از این میان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تأسیسات به‌جای مانده از چاه شماره یک مسجدسلیمان که به‌صورت موزه‌ای کوچک درآمده
- سر لوله‌های پلمپ شده چاه‌های نفت قدیمی
- خط لوله نفت مسجدسلیمان به آبادان که ساخت آن از سال ۱۹۰۹ میلادی هم‌زمان با احداث پالایشگاه آبادان آغاز شد و در سال ۱۹۱۱ میلادی به بهره‌برداری رسید. مرکز پمپاژ نفت خام و نفت کوره به آبادان در تمبی که ازکارافتاده است.
- نیروگاه برق تمبی که در نزدیکی ایستگاه پمپاژ نفت ساخته شد و اکنون متروک است.
- پمپاژ قدیم آب گدار لندر به شهر
- پالایشگاه نفت در محله بی‌بیان که اکنون متروک مانده است.
- کارخانه تقطیر محلی در محله بی‌بیان و در نزدیکی پالایشگاه که اکنون متروک مانده است.
- کارخانه تولید گوگرد در بی‌بیان.
- تأسیسات چاه نفت فعال نمره ۹ در بی‌بیان و چاه نمره ۸ در نزدیکی بی‌بیان.

این آثار باقیمانده، اگر به‌خوبی مدیریت شوند می‌توانند شرایط مناسبی برای جذب گردشگری شهری حتی در سطح جهانی داشته باشند، کما اینکه در اکثر کشورهای پیشرفته با مدیریت و حکمروایی شایسته توانسته‌اند از این راه درآمد زیادی را به‌دست بیاورند و در رأس آن کشور ایالات‌متحده است که در حال حاضر چندین موزه شهر با تأکید بر تأسیسات و تجهیزات نفتی به‌جامانده از گذشته، در خود دارد و سالیانه درآمد هنگفتی از این راه به‌دست می‌آورد.

با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده، حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر درآمد پایدار از طریق مدیریت یکپارچه ضروری است. با توجه به نتایج به‌دست آمده از تحقیق پیشنهاد می‌گردد:

- ایجاد مشوق‌های لازم برای ورود سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در بخش گردشگری
- واگذاری اختیارات برنامه‌ریزی گردشگری از پایین‌ترین سطح ممکن همراه با نظارت از سطوح بالا
- ایجاد کمیته‌های مخصوص توسعه گردشگری با همکاری نهادهای مختلف و مردم
- ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه‌ای و ملی و همکاری فرابخشی میان سازمان‌ها
- تجهیز زیرساخت‌ها، امکانات و تسهیلات ویژه در جهت جلب سرمایه‌گذاری خصوصی در گردشگری
- تهیه طرح‌های بلندمدت توسعه گردشگری با همکاری نهادهای دولتی و سرمایه‌گذاران خصوصی و مردم
- تهیه چشم‌انداز توسعه گردشگری شهری با نظرخواهی از مردم بومی
- کنترل هزینه‌ها و قیمت‌های اقامت‌گاه‌ها، هتل‌ها و محل‌های پذیرایی توسط مسئولان و مردم

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

- ایجاد زمینه‌ها و برنامه‌هایی برای آشنایی مردم با اهداف سازمان‌ها و سرمایه‌گذاران طرح‌های گردشگری
- تجدیدنظر در شرح وظایف مدیریت شهری و دادن اختیارات بیشتر به سطوح مدیریت محلی
- کنترل هزینه‌های مالی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرها
- تهیه طرح‌هایی جهت بیشتر کردن امکانات و تسهیلات در جاذبه‌ها برای جذب بیشتر گردشگران
- احیای سنن قدیمی و بومی و همچنین صنایع‌دستی شهرها جهت جذب گردشگر.

۷- منابع

ابراهیم‌زاده، عیسی؛ اسدیان، مرتضی. (۱۳۹۲). تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در ایران موردشناسی: شهر کاشمر. *نشریه جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*، ۳(۶)، ۳۰-۱۷.

ابراهیم‌نیا سماکوش، سعید؛ خاکساری، علی؛ لطیفی، غلامرضا، دامادی، محمد. (۱۳۹۲). ارزیابی نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی- محیطی شهر بابلسر. *فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری*، ۱(۳)، ۳۱-۱۷.

تلفر، دیوید جی؛ شارپلی، ریچارد. (۱۳۹۱). *برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در کشورهای درحال‌توسعه*. ترجمه ضرغام بروجنی، تهران: انتشارات مهکامه.

حاتمی‌نژاد، حسین؛ شریفی، امیر. (۱۳۹۴). بررسی نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر سنندج). *نشریه گردشگری شهری*، ۲(۱)، ۶۱-۷۴.

دانش‌جعفری، داود؛ باباخانی، جعفر؛ کریمی اسبوئی، سمانه. (۱۳۹۳). ارزیابی پایداری منابع مالی و درآمدی شهرداری تهران. *فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری*، ۲(۷)، ۳۴-۱۵.

رهنمایی، محمدتقی؛ کشاورز، مهناز. (۱۳۸۹). بررسی الگوی حکمروایی خوب و نقش دولت در مدیریت و اداره امور شهرها در ایران. *فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱(۱)، ۵۶-۲۳.

زیاری، کرامت‌اله؛ مهدی، علی، مهدیان بهنمیری، معصومه. (۱۳۹۲). مطالعه و شناخت منابع مالی و ارائه راهکارهایی برای بهبود پایداری درآمد شهرداری‌ها؛ مورد پژوهش: شهرداری شهر مهاباد. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۱۱(۳۱)، ۱۲۴-۱۰۷.

سعیدنیا، احمد. (۱۳۸۲). *کتاب سبز شهرداری‌ها*. جلد یازدهم، چاپ دوم، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.

شرزه‌ای، غلامعلی. (۱۳۸۷). شناخت و تحلیل پایداری اقلام درآمدی شهرداری‌های کشور. *فصلنامه مدیریت شهری*. ۶(۲۰)، ۲۳-۳۷.

شریفی‌رنانی، حسین؛ سجادیه خواجویی، فرزام؛ ترابی؛ افسانه. (۱۳۹۲). نقش حکمروایی خوب در جذب گردشگر (مطالعه موردی: کشورهای منتخب OPEC). *اولین همایش الکترونیکی ملی چشم‌انداز اقتصاد ایران با رویکرد حمایت از تولید ملی*.

شماعی، علی؛ تیموری، سمیه؛ بهرامی اصل، حسین. (۱۳۹۵). تحلیل فضایی جمعیت و خدمات شهری با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد). *نشریه جغرافیایی سرزمین*، ۱۳(۴۹)، ۶۴-۴۷.

صرافی، مظفر؛ عبدالهی، مجید. (۱۳۸۷). تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور. *مجله پژوهش‌های جغرافیایی*، ۴۰(۶۳)، ۱۳۴- ۱۱۵.

عباسی کشکولی، محمدعلی؛ باقری کشکولی، علی. (۱۳۹۲). راه‌های تأمین درآمد پایدار برای شهرداری‌های کشور. *مجله اندیشه و پژوهش*، ۱۰(۹۸)، ۲۸-۱۸.

فیروزیان، محمود؛ حسنقلی‌پور، طهمورث؛ صارمی، محمود؛ سیددانش، سیدیحیی. (۱۳۸۶). طراحی مدل مفهومی جهت سنجش الزامات تحقق مدیریت کیفیت فراگیر در سازمان‌ها و ارتباط آن با رضایت مشتریان. *مجله دانش مدیریت*، ۲۰(۷۹)، ۹۲-۷۳.

قنبری، ابوالفضل؛ موسوی، میرنجف؛ سعیدآبادی، رشید؛ باقری کشکولی، علی، حسینی امینی، حسن. (۱۳۹۰). راهکارهای توانمندسازی افزایش درآمد شهرداری‌ها در شهرهای کوچک (مطالعه موردی: شهر زارچ). *مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*. ۲۲(۴۲)، ۵۸-۴۱.

کاظمی، مهدی. (۱۳۸۷). تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار. *نشریه جغرافیا و توسعه. شماره*، ۶(۱۲)، ۱۰۰-۸۱.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]

محسنی، رضاعلی. (۱۳۸۸). گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالش‌ها و راهکارها. *مجله فضای جغرافیایی*، ۹ (۲۸)، ۱۴۹-۱۷۱.

محمدنژاد، علی؛ قربانی، آرش؛ لشگری، علی‌اصغر. (۱۳۹۴). تحلیل نقش حکمروایی شایسته در توسعه پایدار گردشگری مورد پژوهش: شهر تهران. *چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت*.

محمودی، محمود؛ زمردیان، غلامرضا؛ آقایی، مرتضی. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مربوط به درآمدهای پایدار شهرداری تهران و اولویت‌بندی آنها. *نشریه مدیریت شهری*، ۹ (ویژه‌نامه)، ۲۷۵-۲۵۹.

معاونت برنامه‌ریزی استانداری خوزستان. (۱۳۹۰). *نتایج اولیه سرشماری عمومی نفوس مسکن سال ۱۳۹۰ استان خوزستان*. اهواز.

موحد، علی؛ کمان‌رودی، موسی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ قاسمی کفرودی، سجاد. (۱۳۹۳). بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (موردمطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری*، ۲ (۷)، ۱۴۷-۱۷۶.

میراث فرهنگی و گردشگری استان خوزستان. (۱۳۹۶).

نثاری، رضا؛ منتظری، رسول؛ حسین‌زاده، نعمت. (۱۳۹۴). راهبردهای تأمین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج‌ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی. *فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری*، ۳ (۱۱)، ۹۹-۱۱۶.

یعقوب‌زاده، رحیم؛ هدایتی، علی‌اصغر؛ حاتمی، علی. (۱۳۹۴). نقش و اهمیت گردشگری شهری در درآمدزایی پایدار شهرداری‌ها. *دومین همایش ملی گردشگری، سرمایه ملی و چشم‌انداز آینده*.

Begum, H., Er, A. C., Alam, A. F., & Sahazali, N. (2014). Tourist's perceptions towards the role of stakeholders in sustainable tourism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *144*, 313-321.

Downer, A. (2000). Good governance: Guiding principles for implementation. *Canberra. USAID*.

Gani, A., & Duncan, R. (2007). Measuring good governance using time series data: Fiji Islands. *Journal of the Asia Pacific Economy*, *12*(3), 367-385.

Halfani, M. S., McCarney, P. L., & Rodriguez, A. (1988). *Towards an understanding of governance: the emergence of an idea and its implications for urban research in developing countries*.

Jiboye, A. D. (2011). Sustainable urbanization: Issues and challenges for effective urban governance in Nigeria. *Journal of Sustainable Development*, *4*(6), 211.

Khmel, V., & Zhao, S. (2016). Arrangement of financing for highway infrastructure projects under the conditions of Public–Private Partnership. *IATSS Research*, *39*(2), 138-145.

Khoshkam, M., Marzuki, A., & Al-Mulali, U. (2016). Socio-demographic effects on Anzali wetland tourism development. *Tourism Management*, *54*, 96-106.

Lockwood, M. (2010). Good governance for terrestrial protected areas: A framework, principles and performance outcomes. *Journal of environmental management*, *91*(3), 754-766.

Popescu, R. I., & Corbos, R. A. (2010). The role of Urban Tourism in the strategical development of Brasov Area. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, *5*(7(16)), 69-85.

Schwab, B., Kubler, D., & Walti, S. (2001). Metropolitan governance and democracy in Switzerland. In *Governance and Democratic Legitimacy. The 29th ECPR Joint Session of Workshops. Grenoble*.

Srivastava, M. (2009). *Good Governance-concept, meaning and Features: A detailed study*.

Stylidis, D., & Terzidou, M. (2014). Tourism and the economic crisis in Kavala, Greece. *Annals of Tourism Researwch, 44*, 210-226.

UNFPA. (2008). *State of World Population*. United Nations Population Fund.

Uysal, Ü. E. (2015). Urban Tourism in İstanbul: Urban regeneration, mega-events and city marketing and branding. *Publications of the Department of Social Research 2015: 6 Social and Public Policy*.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.5.2]